

1.	INLEIDING	2
2.	HERPETOLOGISCHE EVALUATIE	2
2.1.	Literatuurvoorbereiding.....	2
2.2.	Resultaat.....	2
2.3.	Wijze van rapportering.....	2
3.	REISERVARINGEN	3
3.1.	Klimaat.....	3
3.2.	Logies & voedsel.....	3
3.3.	Vlucht & huurauto.....	3
3.4.	Autowegen & landkaarten.....	3
3.5.	Budget.....	4
4.	RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN	4
4.1.	Herpetologische checklist.....	4
4.2.	Amfibieën & reptielen.....	4
4.2.1.	Soorten per gebied.....	4
4.2.2.	Aantallen en wijze van waarnemen.....	4
4.3.	Vogels.....	4
4.4.	GPS coördinaten.....	4
4.5.	Foto's.....	4
5.	REISWEG	4
5.1.	Algemeen overzicht.....	4
5.2.	Landkaart Milos.....	5
5.3.	Dagjournaal van de reis.....	5
6.	BIOMETRISCHE GEGEVENS	13
6.1.	Amphibia.....	13
6.2.	Reptilia.....	14
7.	FOTO'S	19
8.	LITERATUUR	19
9.	GEBRUIKTE AFKORTINGEN	21
10.	OVERZICHTSTABELLEN	21
10.1.	Tabel 1: Checklist Amfibieën en reptielen.....	21
10.2.	Tabel 2: Totaal aantal waarnemingen.....	21

1. **INLEIDING.**

Aangezien de Europese herpetofauna ons nauw aan het hart ligt, proberen wij - Freddy Hordies, Pierstraat 168B, 2550 Kontich en André Van Hecke, Kievitheide 95, 2980 Zoersel - om jaarlijks ook in Europa op herpetologische reis te gaan.

Daarom werd Milos bezocht van 9 tot 19 mei 2007. Dit Griekse eiland kreeg onze voorkeur omdat:

- (1) de Milosadder (*Macrovipera schweizeri*) hoog op ons verlanglijstje stond;
- (2) er een reële observatiekans was voor twee zeldzame slangensoorten, nl. de Luipaardslang (*Zamenis situla*) en de Katslang (*Telescopus fallax*);
- (3) we een beroep konden doen op de notities van HYL A - de herpetologische werkgroep van Natuurpunt - die in 2006 een herpetologische reis ondernam naar Milos.

2. **HERPETOLOGISCHE EVALUATIE.**

2.1. *Literatuurvoorbereiding.*

Aangezien er maar 11 soorten amfibieën en reptielen voorkomen op Milos, moesten we ons niet voorbereiden op het herkennen van de soorten. Wel werd er literatuur (zie punt 8.) geraadpleegd voor bijzonderheden betreffende het leef- en voortplantingsgedrag.

2.2. *Resultaat.*

We zijn zeer tevreden over het bekomen herpetologisch resultaat van deze reis, omdat we 10 van de 11 soorten amfibieën en reptielen hebben waargenomen.

De gemiste soort is de Balkanbeekschildpad (*Mauremys rivulata*). Deze is echter zeer zeldzaam en zou maar op één plaats op Milos voorkomen. Deze habitat werd meermaals onderzocht, echter zonder succes. Aangezien het op Milos sinds één jaar niet meer had geregend, stonden bijna alle rivierbeddingen droog, zodat de soort zich waarschijnlijk ergens veilig (en voor ons onvindbaar) schuil hield op het land.

We hebben de top drie van ons verlanglijstje kunnen waarnemen, nl. Milosadder, Luipaardslang en Katslang en dat maakt deze reis voor 100% geslaagd. Een dergelijke doelstelling houdt natuurlijk altijd een gevaar in. Wanneer je de top-soorten van je keuzelijst niet waarneemt, zou dit tot een "teleurstelling" kunnen leiden. Maar als dit wel lukt, is de voldoening des te intenser. Het waarnemen van amfibieën en reptielen wordt natuurlijk ook deels bepaald door het tijdstip van je verblijf, de literatuurvoorbereidingen en de veldervaring om naar dergelijke dieren te zoeken. Op dit punt hebben we in ons leven het geluk gehad om via meerdere binnen- en buitenlandse reizen, een degelijke ervaring te kunnen opbouwen (zie ook www.freanonherping.be/landen.htm).

2.3. *Wijze van rapportering.*

Dit rapport geeft geen namen van de vindplaatsen in het dagjournaal en in de biometrische tabellen, geen waarnemingen per gebied, geen GPS coördinaten en geen beschrijving van de route.

Redenen hiertoe zijn:

- (1) de natuurwerkgroep HYL A, die verwijst naar een malafide/ clandestiene export van verschillende endemische Milos soorten; zo werden er in 2000 nog jaarlijks 600 Milosadders illegaal verhandeld;
- (2) Ronald Laan, de Griekse herpetologen en de Zweedse adderspecialisten Andrén en Nilson, die we ter plaatse ontmoetten, vroegen ons om de vindplaatsen en GPS-notities uit veiligheidsoverwegingen niet te publiceren.

3. REISERVARINGEN.

3.1. Klimaat.

Bij onze aankomst op Milos vernamen we van onze hoteleigenaar Petros, dat het hier gedurende één jaar niet meer had geregend. Het zal voor de natuur dan ook een "zaligheid" zijn geweest dat het op de laatste dagen van ons verblijf, hevig en langdurig is beginnen regenen.

Om 6:00u was het licht, om 6:30u kwam de zon op en rond 21:00u ging ze onder.

De nachttemperaturen waren zalig (20°C) en deze van de dag snikheet (30°C en meer). Daarom konden we slechts in de voormiddag en 's nachts actief zijn. Elke dag werd er in de namiddag een siësta gehouden.

We zijn één keer gaan zwemmen en de temperatuur van het zeewater was aangenaam warm.

3.2. Logies & voedsel.

We logeerden te Adamas in het hotel Dionysis (e-mail: argyreas89@hol.gr). De reservatie gebeurde via e-mail. Hier hadden we een zeer comfortabele studio en een (klein) terrasje, dat we elke dag gebruikten om te ontbijten. Kostprijs voor twee personen per nacht: 33 EUR. Adamas is ideaal gelegen als basis en vertrekpunt voor de dagelijkse uitstappen. Vervoer van en naar de luchthaven is gratis.

Er zijn meer dan voldoende goede restaurants. Het menu is zeer uitgebreid, de porties behoorlijk groot en de prijzen klein. Voor 18 EUR kan je met 2 personen degelijk dineren (drank inbegrepen).

In verschillende kleine winkeltjes kun je de voornaamste voedingsmiddelen kopen, er zijn enkele warme bakkers en sporadisch vind je een supermarkt.

3.3. Vlucht & huurauto.

De vliegtickets werden geboekt bij Selectair Reizen Boone, Mechelsesteenweg 86 te 2550 Kontich. De service hier is perfect en wij reizen meestal via dit reisbureau.

Er is geen rechtstreekse vlucht op Milos. Je moet eerst naar Athene en daar uitchecken. Het terug inchecken voor Milos verliep zeer chaotisch, omdat er voor de nationale vluchten maar drie desks open waren en hier vielen de printers dan om de haverklap uit. Wij hebben hier anderhalf uur in de file gestaan met zeker enkele honderden passagiers.

Hoewel het eiland maar 150km² groot is, hebben we alle verplaatsingen toch per auto gedaan.

We hebben een Matiz-Daihatsu, met 24.000km op de teller, gehuurd bij het aan te bevelen Riva Travel (e-mail: rivat@otenet.gr). De eigenaar Nikos is een uiterst charmante man, die alles doet om je verblijf zo aangenaam mogelijk te maken. Ook het vertrouwen was zeer groot. Bij de inlevering werd de auto niet gecontroleerd op beschadigingen en benzine-inhoud. Hij geloofde ons op ons woord dat alles OK was en overigens wist hij niet eens waar de auto (het was wel dichtbij zijn kantoor) geparkeerd was.

Benzine en dieselprijzen zijn iets goedkoper dan in België (unleaded 95 = 1.1 EUR /liter). Er zijn 5 tankstations op Milos maar dat volstond ruimschoots voor dit kleine eiland.

3.4. Autowegen & landkaarten.

Er zijn weinig asfaltwegen op Milos. De secundaire wegen zijn verhard en stoffig. Gelet op de intensieve mijnontginningen en het desbetreffende vervoer, zijn een groot deel van de wegen in gebruik door vrachtwagens, die de delfstoffen vervoeren naar verschillende havens op het eiland.

Milos is geen toeristisch eiland en de namen van de steden en dorpjes zijn alleen in het Grieks aangeduid. Als wegenkaart werd "Milos-Kimolos - Road Editions 1: 50 000 nr 110" gebruikt en deze kunnen we zeker aanbevelen vooraf te kopen. Op het eiland was een gelijkaardige/degelijke

wegenkaart niet te koop. Groot voordeel van deze landkaart: alle aanduidingen zijn zowel in het Grieks als in het Engels.

3.5. Budget.

De reiskost per persoon bedroeg in totaal 983.90 EUR (gedetailleerd als volgt)

- ✓ vlucht Brussel-Athene en Athene-Milos (en retour): 391.41 EUR
- ✓ huur van de auto: 142.50 EUR
- ✓ hotelstudio: 150 EUR
- ✓ eten, benzine, drank en persoonlijke uitgaven: 300 EUR

4. RESULTATEN VAN DE WAARNEMINGEN.

4.1. Herpetologische checklist.

Tijdens de voorbereiding van deze reis naar Milos, bleek dat we 11 soorten amfibieën en reptielen konden waarnemen. Een overzicht van deze soorten wordt gegeven in Tabel 1 (zie punt 10).

4.2. Amfibieën & reptielen.

4.2.1. Soorten per gebied.

Er wordt geen overzicht gegeven per gebied van onze herpetologische waarnemingen (cfr. 2.3.)

4.2.2. Aantallen en wijze van waarnemen.

Een overzicht van de aantallen per soort en de wijze van observeren (gevangen dier - visuele waarneming - auditieve notitie - verkeersslachtoffer - vervelling - dood in natuur aangetroffen), wordt gedetailleerd gegeven in Tabel 2 (zie punt 10).

4.3. Vogels.

Hoewel wij ook naar vogels kijken, hebben we maar weinig soorten op Milos waargenomen (o.i. was de periode van de voorjaarsstrek al voorbij).

De ervaring leert ons dat het observeren van amfibieën & reptielen samen met vogels, niet zo evident is. Bij dit verslag is er dus geen overzicht van de vogelsoorten toegevoegd.

4.4. GPS coördinaten.

We hebben tijdens deze reis gebruik gemaakt van een GPS-toestel type Garmin 60Cx, om de vindplaatsen van onze waarnemingen met coördinaten vast te leggen. Deze werden opgemeten in WGS 84 en in uren-minuten-seconden.

Er worden in dit rapport geen GPS coördinaten gegeven (cfr. punt 2.3.)

4.5. Foto's.

We hebben in totaal een 1000-tal digitale foto's gemaakt, waarvan er uiteindelijk 320 werden weerhouden. Na een tweede selectie, bleven er nog 110 over voor de power-point presentatie en 83 voor de dia-show op onze website. Hiervoor verwijzen we naar www.freanonherping.be/fotogalerij.htm.

Het is niet mogelijk om al deze foto's aan dit rapport toe te voegen. De belangrijkste zijn weergegeven op de laatste bladzijden van dit rapport.

5. REISWEG.

5.1. Algemeen overzicht.

Er wordt geen dagelijks overzicht gegeven van de gevolgde route (cfr. 2.3.)

5.2. Landkaart.

Reeds besproken in punt 3.4.

5.3. Dagjournaal van de reis met herpetologische soortvermelding.

Woensdag 9 mei 2007.

Om 5:15u hebben Freddy en André gewoontegetrouw afgesproken aan het Crowne Plaza Hotel om hier de SN-Brussels Airlines Express (vroegere Sabena-bus) te nemen van 5:40u naar de luchthaven Brussel. Het is 12°C en het regent. Wanneer de bus op dit (via internet) aangegeven uur niet verschijnt, informeren we bij een wachtende taxi en vernemen dat de eerste bus pas om 6:10u zal langskomen. Dat blijkt zo te zijn en om 6:40u arriveren we in Zaventem. We gaan eerst langs Olympic Airways om onze tickets te laten aanpassen voor de vlucht Athene-Milos. Maar de desk is gesloten. We ontbijten (zelf meegebrachte boterhammen) tot 7:30u en gaan dan inchecken. De controles verlopen vlot en om 9:35u zitten we in de B 737. De vlucht naar Athene zal 2:50u duren. Eenmaal opgestegen blijkt dat je niets gratis krijgt en alles moet betaald worden (van krant tot drankje, enz...). We beperken ons tot de aanschaf van een koffie en een flesje niet-bruisend water. We lezen en slapen en de tijd is zo voorbij wanneer we om 13:35u (local time + 1u) in Athene landen. We moeten van vlucht veranderen, dus de bagage moet afgehaald en terug ingecheckt worden voor Milos. Freddy probeert hier de Milos vliegtickets te laten aanpassen en dat lukt. Ondertussen is André al gaan aanschuiven in een gigantische file voor de check-in. De oorzaak hiervan is dat alle Olympic Airways vluchten via 3 incheckbalies moeten verlopen en bovendien vallen de printers om de haverklap uit. Bijkomend ontstaat er dan telkens hevig tumult wanneer verschillende passagiers de file willen omzeilen. Uiteindelijk hebben we na anderhalf uur onze instapkaarten. We eten een kleine snack en om 16:10u stappen we met 16 passagiers in een klein propellervliegtuigje Dash-8-100. Aan boord krijgen we nu wel een gratis drankje! Na 40min landen we op Milos. We moeten van de primitieve landingsbaan een flink stuk te voet naar het mini-luchthavengebouw zodat Freddy al onderweg begint met hagedissen te zoeken. Er is geen enkele controle en het is ons nog nooit overkomen dat onze bagage al op de transportband ligt te wachten! Enkele minuten later zijn we aan de uitgang, het is 17:00u en de temperatuur is hier zalig. Hoteleigenaar Petros staat ons al op te wachten en dit blijkt inderdaad de vriendelijke en charmante Griek te zijn, die we kennen via onze e-mail contacten. We vernemen wel onmiddellijk dat het op Milos het afgelopen jaar niet geregend heeft! Tien minuutjes later zijn we al in Adamas, een pittoresk stadje met een eigen haventje in de mooie Milos baai. Hier is ook ons hotel Dionysis en de gereserveerde studio ziet er zeer comfortabel uit. We laden onze reiskoffers uit en we gaan dineren op het gezellige terras van de Giagkos Taverne aan de haven, bij een heerlijke temperatuur van 26°C in de schaduw. We hadden thuis via internet contact gelegd met de Nederlander Ronald Laan. Hij zou hier enkele dagen op Milos zijn en we hadden afgesproken elkaar te ontmoeten. Hij weet alles af van de herpetofauna op dit eiland en is wetenschappelijk medewerker aan het onderzoek van de Milosadder (onze nummer één op het verlanglijstje). Tijdens het eten telefoneren we met Ronald om later op de avond een ontmoeting te hebben, maar hij wil onmiddellijk komen en 15 minuten later staat hij aan onze tafel. We praten gezellig en krijgen interessante informatie over de 11 aanwezige soorten amfibieën en reptielen. We vernemen ook waar en hoe te moeten zoeken. We spreken af om de komende dagen nog contact te hebben.

Om 19:00u gaan we naar het autoverhuurbedrijf Riva Travel (e-mail: rivat@otenet.gr). De eigenaar Nikos is een lieve en optimistische man, die ons verzekert dat de auto de volgende dag tegen 9:00u zal klaar staan.

Bij het invallen van de duisternis rond 20:55u, strekken we nog even de benen langs de kaai van het pittoreske haventje en ... we vangen er ons eerste reptiel, nl. een Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**). Dit

hadden we niet verwacht en we hebben dan ook geen "bewaarzakje" bij. Maar André doet zijn kous uit en de gekko wordt hier tijdelijk in opgeborgen. We keren terug naar ons hotel, geven de gekko beter onderdak, maken nog dagverslag en gaan om 22:35 slapen.

Donderdag 10 mei 2007

We worden spontaan wakker om 6:30u en de zon is al volop van de partij. Wel hebben we veel last gehad van muggen. We douchen en om 7:00u staan we bij de deur van de bakker, maar er is pas brood om 7:30u. We bestuderen de gekko van de vorige avond en noteren alle biometrische gegevens. Na het ontbijt gaan we in de omgeving een wandeling maken. In een deels afgebrokkelde muur observeren we onze eerste mannetjes en wijfjes van de endemische Miloshagedis (**Podarcis milensis**). Ook de Naaktvingergekko's (**Mediodactylus kotschyi**) genieten volop van de eerste warme zonnestralen. Om 9:15u zijn we in het autoverhuurbedrijf Riva Travel en de eigenaar Nikos handelt in een mum van tijd de papieren af. Het wordt een Matiz van Daihatsu, kostprijs 28 EUR per dag all in. We gaan vervolgens boodschappen doen en tanken. Benzine en diesel zijn iets goedkoper dan in België.

We vertrekken dan naar een door Ronald Laan en door HYL A opgegeven plaats om vooral slangen waar te nemen. Het is een oude, verlaten "Camping" met een nabijgelegen grote poel. Hier wordt wetenschappelijk onderzoek verricht van Ringslangen via ingeplante chips. Pas aangekomen observeren we al op de omliggende stapelmuurtjes zonnende Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschyi**) en Miloshagedis (**Podarcis milensis**). Het wordt al vlug een jubelfestijn, wanneer we om 10:32u onder een ijzeren golfplaat, de eerste zwarte Ringslang (**Natrix natrix schweizeri**) aantreffen. Het dier ziet er niet goed uit en de staart is zwaar beschadigd. Aangezien zij werd aangetroffen tussen tientallen veenmollen, vermoeden wij dat deze de oorzaak zijn van de bijtewonden in de staart. We zetten de slang in een plastic fles met water en blijkbaar is ze dorstig, want ze begint volop te drinken. Op onze verdere tocht vinden we een vervelling van ditzelfde dier (dit blijkt later uit de schubtelling en de staartbeschadiging). En ondertussen arriveren hier Ronald Laan, Yannis Ioannidis (een Griekse herpetoloog) en de Europese adderspecialist Göran Nilson. Zij zijn zeer geïnteresseerd in onze ringslang en zouden het dier graag meenemen om te chippen. Wij gaan uiteraard akkoord maar vragen of we de ringslang later op de dag aan Ronald mogen geven. We moeten ze namelijk nog afwerken, fotograferen en filmen.

Met in het achterhoofd een mogelijke waarneming van de Milosadder, gaan we in groep de omgeving van de Camping verkennen. Maar onze nummer één wordt niet gevonden en evenmin andere herp-soorten. Dan vragen we om met dit gezelschap verder op stap te mogen gaan naar hun onderzoeksgebied van de Milosadder. Maar dit valt blijkbaar niet in goede aarde en dus nemen we afscheid van elkaar.

Het is ondertussen bijna middag en tijd voor de lunch. We rijden naar het meer nabij Achivadolimni. Hier in de schaduw (29°C) van een olijfboom, eten we als middagmaal - zoals gewoonlijk op onze buitenlandse excursies - "kaas en tomaat". We vertrekken dan naar het noorden en hier aangekomen maken we een wandeling. We kunnen de aanwezigheid noteren van Slangenoogskink (**Ablepharus kitaibelii**), Miloshagedis (**Podarcis milensis**) en Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**), maar vangen zit er niet in. De dieren zijn goed opgewarmd en zijn ons te vlug af. In een schaduwplekje noteren we de biometrische gegevens van de zwarte Ringslang en vervolgens wordt ze uitgebreid gefotografeerd en gefilmd. Hierna onderzoeken we nog een Adamas-poel, die Ronald had opgegeven als enige resterende vindplaats voor een kikkersoort op het hele eiland. De soort is waarschijnlijk nieuw voor de wetenschap en er wordt nog volop gewerkt aan de nieuwe naam. Het is in ieder geval een **Pelophylax** spec. Wanneer we voorzichtig de poel benaderen, zien we nog een

zeer groot exemplaar wegspringen (maar wat is het hier triestig gesteld met het waterniveau). Terwijl we wachten op zijn terugkeer, begint er plots een tweede exemplaar te kwaken. Maar ook deze laat zich niet zien en er kan dus niets gefotografeerd of gefilmd worden.

In Adamas gaan we de vangst van de zwarte Ringslang vieren met een lekker ijsje. Dat blijkt een Milos-specialiteit te zijn van een home-made gebakken wafel met twee reuzenbollen ijs. Hierna wordt er dagverslag gemaakt tot 17:15u. We volgen de Griekse gewoonte om een siësta te houden en we slapen tot 19:00u op onze hotelkamer. We nemen dan telefonisch contact met Ronald om de Ringslang te overhandigen. Door de grote portie ijs hebben we geen behoefte meer aan avondeten en dus beginnen we aan de nachtwandeling met de hoop op een waarneming van de endemische addersoort. We rijden tot 22:00u zonder enige herp-notitie. Maar dan op de terugweg ligt er een adulte Katslang (**Telescopus fallax**) op de baan. Gelukkig zijn we alleen en kunnen we enkele vreugdekreten lanceren, want we zijn reuze-blij met deze waarneming! En alsof ons geluk helemaal niet op kan, vinden we 40 minuten later een Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) - spijtig genoeg - als verkeersslachtoffer. Om 23:15 zijn we terug aan ons hotel, maar de vreugde van de kennismaking met onze nr één van het verlanglijstje, laat niet toe om onmiddellijk te gaan slapen. Dus gaan we in de Giagos Taverne nog iets drinken op het terras (er is overigens geen zitgelegenheid binnen). Om 00:15u gaan we slapen en het dagverslag maken we wel morgen ...

Vrijdag 11 mei 2007

We staan zeer vroeg op om de omgeving van de Camping nauwgezet af te speuren op het voorkomen van de Milosadder. We ontbijten vlug op de kamer en om 6:45u zijn we al vertrokken. Wanneer we onderweg een houten plaat opmerken, houden we een korte zoekstop, maar zonder succes. Wanneer we terug in de auto willen stappen, bemerken we op de baan een subadult verkeersslachtoffer Milosadder (**Macrovipera schweizeri**). Het dier is puntgaaf en we nemen het mee voor verder onderzoek. Aan de Camping draaien we alle stenen en platen om. We noteren de aanwezigheid van talrijke Naaktvingergekko's (**Mediodactylus kotschyi**), maar geen adders.

Op de terugweg zien we een vervallen en verlaten boerderijtje staan, omgeven door talrijke stapelmuurtjes. Ja, daar kunnen we zo maar niet voorbij. Hier vangen we onze eerste Slangenoogskink (**Ablepharus kitaibelii**) en observeren we Miloshagedis (**Podarcis milensis**) en 42 Naaktvingergekko's (**Mediodactylus kotschyi**). Om 8:45u vertrekken we naar een vochtige steengroeve, die gebruikt wordt als stortplaats. Ondanks de vele aanwezige Miloshagedis (**Podarcis milensis**) - maar wat zijn ze schuw en vluchten ze razendsnel -, lukt het ons ook nu niet om een dier te vangen. In de schaduw van een grote olijfboom - want het is ondertussen te heet geworden voor herp-activiteit - gaan we lunchen. Hierna noteren we de biometrische gegevens van de overreden Milosadder en de gevangen Slangenoogskink.

Om 12:35 keren we terug naar ons hotel. Onderweg zien we op de rand van het asfalt een grote adulte Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**). Maar alvorens we een film- en vang-poging kunnen ondernemen, wordt hij verjaagd door een voorbijrijdende autobus. We stappen toch nog even uit de auto naar zijn zonplekje, maar hij heeft al lang een veiliger onderkomen gevonden. Wanneer we terug in de auto stappen, zien we op de grond een verdroogd verkeersslachtoffer Katslang (**Telescopus fallax**) liggen. Op dit ogenblik komt Ronald Laan aangereden en we praten over onze waarnemingen. Hij is sterk geïnteresseerd in ons levend exemplaar Katslang (hij heeft er dit jaar nog geen enkel gezien) en wil het graag fotograferen. Wij spreken af dat hij ze morgen kan krijgen, nadat wij de slang bij het goede ochtendlicht (en weinig kans op oververhitting in de zon) hebben gefotografeerd. Hij geeft ook de tip dat we nabij de Camping onder het deksel

van de waterput moeten kijken voor Europese tijtjak. En dat doen we uiteraard en observeren twee Europese tijtjak (***Hemidactylus turcicus***). Maar we lukken er niet in om een dier te vangen. De rit gaat verder naar de poel van de kikkersoort ***Pelophylax spec.***, in de hoop ze te kunnen observeren en fotograferen. We zien geen kikkers, maar er is wel één exemplaar aan het roepen. Met zijn camera neemt Freddy het geluid op, want we vermoeden dat Robert Jooris van HYLEA hierin wel geïnteresseerd zal zijn.

We lunchen in onze hotelstudio en gaan dan in onze Giagkos Taverne dagverslag maken van de voorbij 24u. Freddy verkent ondertussen het oude stadsgedeelte van Adamas en gaat op zoek naar zichtkaartjes en postzegels. Na de siësta tot 18:30u, gaan we een club-sandwich eten als avondmaal en om 20:00u start onze herpetologische avondrit. Verschillende wegen worden gedurende een uur afgespeurd, zonder resultaat. Dan op de terugweg naar het hotel ... eindelijk de verlossende kreet: "een Milosadder" (***Macrovipera schweizeri***) op de baan! En ditmaal is het een levend exemplaar! De weersomstandigheden en biotoop zijn blijkbaar optimaal, dus blijven we nog verder zoeken tot 23:00u. Dit levert geen nieuwe vangsten op, maar wat zijn we blij uiteindelijk morgen bij daglicht, een levende Milosadder te kunnen gaan bestuderen.

In onze hotelstudio wordt er nog enthousiast nagepraat en gaan we uiteindelijk om 23:50u slapen.

Zaterdag 12 mei 2007

De GSM rinkelt ons wakker om 6:15u. We douchen, ontbijten op de kamer en vertrekken om 7:30u naar het Achivadolimni meer, waar we een unieke plek vinden om de auto in de schaduw te parkeren. Hier vindt een uitgebreide sessie plaats voor het fotograferen en filmen van de levende Milosadder. Daarna volgt een zoektocht (na een tip van Ronald) in een bijna droge rivierbedding, in de hoop een Balkanbeekschildpad te kunnen waarnemen. Het resultaat van de wandeling: visuele waarnemingen en de uiteindelijke vangst van een mannetje Miloshagedis (***Podarcis milensis***) en daar zijn we blij mee! Het is ondertussen snikheet, maar wij lunchen nog aangenaam in de schaduw tot 12:45u. Dan vertrekken we om een vochtig dal te gaan onderzoeken. Een korte zoekstop levert twee visuele notities op van Europese tijtjak (***Hemidactylus turcicus***). Maar de gekko's weten te ontkomen. Ondertussen stellen we vast dat Freddy zijn statief is vergeten aan de kust en wij dus daar terug naar toe. Onderweg levert een zoekstop in een droge rivierbedding de vangst op van een wijfje Miloshagedis (***Podarcis milensis***) en van twee visuele waarnemingen en één vangst van onze eerste (is wel de eerste vangst) Europese tijtjak (***Hemidactylus turcicus***). We vinden het statief ... het ligt nog onaangeroerd op de plek waar wij het achterlieten. Op de terugweg naar Adamas, lukt het ons (alweer) niet om een op het asfalt zonnende Reuzensmaragdhagedis (***Lacerta trilineata hansschweizeri***) te filmen. We rijden dan naar de plaats waar de vorige avond de Milosadder werd gevangen en geven hem terug de vrijheid. Van hier telefoneren we met Ronald om af te spreken, wanneer hij de Katslang komt halen en dat zal 's avonds in Adamas gebeuren. De hitte (30°C in de schaduw) is afmattend en we beslissen om in onze hotelstudio siësta te houden tot 16:45u. Dank zij de airco is het 22°C op de kamer en dat is zalig om van een korte platte rust te genieten.

Om 17:00u gaan we het toeristische dorpje Plaka, de hoofdstand van Milos, bezoeken. Tijdens de wandeling, zien we op alle stapelmuurtjes zonnende Naaktvingergekko's (***Mediodactylus kotschyi***). Plots een glimp van een grote hagedis, die blijkbaar zijn vlucht-weg is verloren (omdat hij te lang moet zoeken om in een stapelmuurtje beschutting te vinden). Dit is een excellente vangkans. Na deskundig overleg en het behoedzaam wegnemen van stenen en zand, gelukt het ons een prachtige adulte Reuzensmaragdhagedis (***Lacerta trilineata hansschweizeri***) te vangen. Maar dan nog geeft het dier zich niet gewonnen, want hij is agressief en bijterig en weet Freddy pijnlijk en tot bloedens toe in de vinger te bijten. Het is ondertussen 18:32u, tijd om te

gaan dineren. We vinden het door Petros aangeraden Glaronesia-restaurant in Tripiti en vóór onze maaltijden wordt geserveerd, kunnen we nog het volledige dagverslag maken.

Om 20:15u beginnen we de avondrit. Als resultaat van anderhalf uur zoeken, kunnen we in ons notitieboekje een adult verkeersslachtoffer Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) noteren.

In Adamas aangekomen, is het tijd voor een lekker ijsje; we maken een korte wandeling langs het haventje en gaan zeer tevreden (cfr. de vangst van Europese tijtjak, Miloshagedis en Reuzensmaragdhagedis) om 23:30u slapen.

Zondag 13 mei 2007

Wanneer we om 6:15u opstaan is het buiten al een zalige 21°C. We douchen, ontbijten en vertrekken naar onze schaduwplek aan het meer van Achivadolimni. Hier gebruiken we de stenen ommuring van een kapel als "kuip", om op een veilige manier hagedissen te kunnen fotograferen. Voor de Miloshagedis lukt dit schitterend maar de Reuzensmaragdhagedis weet ogenblikkelijk te ontsnappen en springt zonder moeite over het 60cm hoge muurtje. Vervolgens wordt het verkeersslachtoffer Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) van de vorige avond bestudeerd en maken we tot 11:45u een wandeling met als resultaat: Slangenooegskink (**Ablepharus kitaibelii**), Miloshagedis (**Podarcis milensis**) en Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**).

Tijdens de lunch (bij gebrek aan kaas en tomaat wordt het brood met banaan) is het in de schaduw 28°C en in de zon 42°C. We onderzoeken dan een nieuw gebied aan de kust in het zuidwesten van Milos. Maar amper vertrokken, zien we enkele restantjes water in een uitgedroogde rivierbedding en dit is voor ons een uitnodiging tot een zoekstop. Een kort onderzoek levert hier één visuele en twee vangsten Europese tijtjak (**Hemidactylus turcicus**) op. Aan de kust vinden we een grote brakwater vijver. Maar eigenaardig genoeg resulteert uitgebreid onderzoek hier niet tot een kikker- of andere herp-notitie. Dan gaan we wandelen langs een bijzonder mooi strand - zonder toeristen - want daar kunnen we ook tijdens de reis van genieten. Op de terugweg naar Adamas, vangen we tijdens een korte zoekstop, een wijfje Miloshagedis (**Podarcis milensis**) met ingevallen flanken.

Om 16:40u arriveren we terug aan onze hotelstudio en houden er siësta tot 18:45u. We nemen een douche en gaan terug dineren in het restaurant van de vorige avond in Tripiti, want het eten was er niet alleen lekker maar ook zeer uitgebreid en goedkoop à 9 EUR per persoon. We blijven nog natafelen tot 20:10u en in afwachting van het invallen van de duisternis, maken we van deze gelegenheid gebruik om dagverslag te maken.

Van 20:10u tot 22:42u doorkruisen we meerdere wegen van het eiland en observeren voor de eerste keer een (levende) Oosterse egel. Na een uur zoeken is het euforisch genieten van twee adderwaarnemingen, nl. de vangst van een subadulte en een adulte Milosadder (**Macrovipera schweizeri**). De adult is met 502mm de grootste van onze metingen. Op de terugweg naar Adamas vinden we nog een pas overreden adder en we houden ook nog even halt aan de kikkerpoel. En hier zien we nu voor de eerste keer, duidelijk de kop van een Meerkikker (**Pelophylax spec.**).

We zijn alweer in de zevende hemel met onze adderobservaties, zodat we om 23:00u nog niet kunnen gaan slapen. Ten opzichte van de snikhete dagtemperaturen is het overigens nu genieten van de nachtelijke afkoeling. We gaan daarom in onze Giagos Taverne - op het gebruikelijke terras - iets drinken en pas laat na middernacht liggen we onder de lakens.

Maandag 14 mei 2007

Vandaag staan we zeer vroeg op, want er moeten meerdere hagedissen en slangen afgewerkt en gefotografeerd worden in het goede ochtendlicht. Ook omdat er nauwgezet op dient toegekeken dat de dieren niet oververhit geraken, is fotograferen in de vroege uren aangewezen. Onze fotosessie aan de gebruikelijke parking van Achivadolimni duurt van 7:00u tot 9:30u. De temperatuur laat ons nog toe om een wandeling te maken. Dit levert notities op van Miloshagedis (**Podarcis milensis**), Europese tijtjak (**Hemidactylus turcicus**) en Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**). Om 10:55u gaan we boodschappen doen in Adamas en daarna staat een bezoek aan de kust op het programma. Hier aangekomen gaan we eerst lunchen en maken dan - ondanks de hitte - een uitgebreide wandeling in en langs de krijtrotsen. Deze biotoop wordt ook duidelijk geprefereerd door de Miloshagedis (**Podarcis milensis**) en Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**). Het verdere namiddagprogramma vanaf 15:15u ziet er als volgt uit: siësta in onze hotelstudio, ijs eten in Giagos Taverne, dagverslag maken en de kikkersoort (**Pelophylax spec.**) proberen te fotograferen aan de Adamas-poel (wat ditmaal ook lukt en we ontmoeten hier ook de adderspecialisten Claes Andr en en G oran Nilson).

Om 18:00u gaan we op zoek naar de Luipaardslang in de omgeving van de Camping. We vinden de slang zelf niet, maar bekomen wel een goede indruk van haar leefgebied. Tijdens deze wandeling wordt ons notitieboekje wel aangevuld met: een vervelling van de Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) en verder met de activiteit van Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**), Slangenoogskink (**Ablepharus kitaibelii**) en Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**).

Om 20:20u starten we met de gebruikelijke avondrit. Pas vertrokken zien we dat een slang vanuit de berm de baan wil opkruipen, maar onmiddellijk - door ons voorbijrijden - terug in het struikgewas verdwijnt. Nader intensief onderzoek van de plek geeft geen resultaat. Het is zeker geen adder, want het vluchtgedrag is hiervoor veel te snel.

Om 22:45u arriveren we terug in Adamas en gaan doodvermoeid, onmiddellijk slapen.

Dinsdag 15 mei 2007

We zijn nog moe wanneer we om 6:15u opstaan. We ontbijten rustig en relax op ons terras bij een mooie zonsopgang en een aangename temperatuur van 21°C. Gelet op de succesvangsten van de vorige dag, gaan we daar terug op onderzoek. Tot 10:00u is het nog te doen om te wandelen en observeren we algemene soorten als Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**), Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**) en Slangenoogskink (**Ablepharus kitaibelii**). Maar er worden geen nieuwe reptielsoorten aan onze observatielijst toegevoegd. Dan rijden we, gekoeld door de airco van de Matiz, naar het noordoosten. Maar bij gebrek aan enige herp-notitie - het is overigens te heet om te zoeken naar kruipdieren - keren we terug naar Adamas. Onderweg gaan we tanken en vervolgens lunchen, op het terras van een warme bakker, met koffiekoeken en appeltaart!

Na de siësta tot 14:30u, staat een bezoek aan het Mining Museum van Adamas op het programma. Maar we zijn juist te laat, want het is vanaf 15:00u gesloten. We brengen de namiddag tot 17:00u verder door met het kopen van cadokes en speciale stenen/mineralen (waarvoor Milos zeer gekend is). Op het terras van de Giagos Taverne wordt verslag gemaakt, consumeren we een ijsje & milkshake en maken we een wandeling in het haventje. We zoeken verder verkoeling aan de kust en vangen hier een zeer mooi mannetje Miloshagedis (**Podarcis milensis**).

Ondertussen is de duisternis ingevallen en starten we de avondrit. Het begint al vlug triestig met een vers adult verkeersslachtoffer Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) en iets verder een dito (maar ouder) verkeers-

slachtoffer. En daar blijft het bij als herp-notities. Positief is dat we twee levende Oosterse egels van de baan verwijderen (overigens zien we tijdens ons verblijf op Milos, weinig egels als verkeersslachtoffers).

Om 23:19u zijn we in onze hotelstudio en vallen we als een blok onmiddellijk in slaap.

Woensdag 16 mei 2007

Na de zeer vermoeiende autorit van de vorige avond, hebben we moeite om te 6:30u op te staan. Na ontbijt en douche vertrekken we richting Camping. Hier spenderen we enige tijd om de Miloshagedis te fotograferen en te filmen. Freddy heeft hiervoor een schitterende constructie gemaakt van een oude boomstam, vastgezet op een stenen onderstel en zo kan er gefotografeerd worden op sta-hoogte tegen een blauwe achtergrond van de hemel. Vervolgens gaan we terug naar plek van de Luipaardslang. We speuren alles intens af en breiden ons zoekgebied uit langs een drooggevalen waterkanaal. Dit is alweer geschikt een geschikte biotoop voor Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**) en Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**). Maar van de Luipaardslang geen spoor. We worden wel aangesproken door een eilandbewoner, die vraagt wat we doen en na ons antwoord (zoeken naar slangen) benadrukt hij dat de Milosadder beschermd is en niet mag meegenomen worden. Terug aan de Camping, onderzoeken we de met gras begroeide oeverzone van de poel. We zien "iets" bewegen in het gras ... en het blijkt een zwarte Ringslang (**Natrix natrix schweizeri**) te zijn. En ... het is een hervangst, want het betreft het dier dat we zes dagen eerder, nl. op 10 mei te 10:32u, voor de eerste keer vingen! En blijkbaar is ze hier niet alleen, want onmiddellijk ernaast observeren we een normaal gekleurde Ringslang (**Natrix natrix schweizeri**). De spanning neemt toe en we voelen dat het mee zit. Wanneer we iets verder op de helling van de poel een golfplaat oplichten, stijgt de adrenaline naar een boost ... we zien nog juist een roodgekleurd staartje verdwijnen ... maar dat laten we niet ontsnappen en het blijkt dat we de lang gezochte Luipaardslang (**Zamenis situla**) uiteindelijk hebben gevonden. Vreugdekreten alom ... We kunnen nu de vier slangensoorten van Milos op onze checklist aankruisen. Het is wel voor Freddy nog even schrikken, wanneer hij terug zijn vangsthandschoen wil aantrekken. In de duimholte van de handschoen voelt hij een harig ding en bij nader inzien blijkt er - tijdens de vangst van de Luipaardslang - een muis in te zijn gekropen. Maar ze is blijkbaar van shock gestorven.

Het wordt verder een voor ons zeer aangename namiddag: we bestuderen in onze hotelstudio de twee slangen, noteren hun biometrische gegevens en "genieten" nog volop van de Luipaardslang.

Daarna gaan we de toeristische toer op: we bezoeken tot 12:50u het Mining Museum, waar we alles vernemen over het verleden van Milos en zijn mijngeschiedenis; dan tot 15:00u siësta om daarna een archeologische site in Filakopi te gaan bezoeken. We sluiten de namiddag af met een wandeling in de amper 2m brede, autoloze straatjes van Plaka. We dineren in een pittoresk restaurantje en gaan tot 21:00u van een schitterende (ook in de reisgids aangegeven) zonsondergang genieten, terwijl we een uitgebreid dagverslag maken.

Ondanks de geweldige dagobservaties, gaan we nog een avondrit maken. En ja, dan mogen we aan de dagnotities nog een subadulte Milosadder (**Macrovipera schweizeri**) toevoegen. Ondertussen is dit onze elfde waarneming van de soort!

Het is 23:17u wanneer we, als twee overgelukkige amateur-herpetologen gaan slapen!

Donderdag 17 mei 2007

Ondanks de euforie en de boost van de Luipaardslang, hebben we zalig geslapen. Om 7:00u zijn we al op weg naar Achivadolimni en hier wordt de Luipaardslang en de normaal gekleurde Ringslang (**Natrix natrix schweizeri**), gedurende 2:30u bestudeerd, biometrisch afgewerkt en zeer uitgebreid gefotografeerd en gefilmd. Aan de Camping geven we beide dieren dan terug de vrijheid. We kunnen niet nalaten de golfplaat van de

droge poel te controleren. En met resultaat, want er zit opnieuw een (normaal gekleurde) Ringslang (**Natrix natrix schweizeri**) onder! Een verdere controle van de omgeving levert drie soorten op: Miloshagedis (**Podarcis milensis**), adulte en subadulte Reuzensmaragdhagedis (**Lacerta trilineata hansschweizeri**) en Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**).

Om 11:30u arriveren we aan ons hotel en we hebben er een lang gesprek met Petros over gewoonten en gebruiken op Milos. Zo vernemen we dat hier ook werkloosheidsuitkering bestaat (na telkens minimum drie maanden te hebben gewerkt, kom je in aanmerking voor negen maanden uitkering). Er zijn plannen om een installatie te bouwen om zeewater te filteren tot consumptie zoet water. Nu is het kraanwater op Milos niet drinkbaar, omdat er 30% puur zeewater wordt toegevoegd. Alle bereidingen van de inwoners gebeuren dus met flessenwater. We betalen onze hotelrekening en krijgen van Petros - zo maar - een korting van 10%.

Na de lunch in onze studio, gaan we het Archeologisch Museum van Milos bezoeken. Een aanrader!

Na de siësta tot 15:00u gaan we zwemmen in een wondermooie baai nabij Filakopi.

Om 17:10u dineren we in ons gekend Glaronisia-restaurant. Het begint hevig te waaien en we zien voor de eerste keer tijdens ons verblijf op Milos, dat er wolken verschijnen en in de baai verandert het anders zo rustige zeewater in schuimkopjes!

Onze laatste avondrit op Milos begint om 20:45u. Pas vertrokken of we moeten stoppen voor een (nog puntgaaf) verkeersslachtoffer Steenuil. We noteren verder ons eerste konijn en als afsluiter ... midden op de baan: een grote adulte Milosadder (**Macrovipera schweizeri**), die niet wordt gevangen! We beëindigen de dag met een terrasje in onze Giagos Taverne en gaan om 23:00u slapen.

Vrijdag 18 mei 2007

Het opstaan en vertrekritueel is ook op deze laatste dag van ons verblijf op Milos, niets anders dan de vorige dagen. Om 7:45u zijn we al aan onze vertrouwde parkingplek aan het meer van Achivadolimni om er de normaal gekleurde ringslang optimaal te fotograferen. Hierna gaan we het dier terug vrijlaten op de plek waar we ze gevangen hebben. En ongelooflijk maar waar, het begint hier te regenen en nog geen klein beetje! We maken nog even een rit naar Vani, maar het blijft zodanig regenen dat we beslissen om naar het hotel te gaan om stilaan handbagage en reiskoffer in te pakken voor ons vertrek. Hierna houden we van 13:30u tot 14:50u onze laatste siësta. Om zeker te zijn van de terugvlucht, gaan we in de luchthaven onze vlucht herbevestigen. Alles is in orde. Het regent ondertussen nog steeds en zelfs heviger, zodat we eerst de Meerkikker-poel gaan controleren. En we stellen aangenaam vast dat het waterniveau zeker met 50cm is gestegen. Bovendien roepen er nu in totaal drie Meerkikkers (**Pelophylax spec.**)

Dan gaan we een kijkje gaan nemen of er in de poel van de Camping al water is bijgekomen. Maar deze staat nog steeds kurkdroog. Alhoewel de zon niet schijnt, is er toch een grote activiteit van Naaktvingergekko (**Mediodactylus kotschy**). We controleren nog enkele golfplaten en ... als unieke afsluiter vinden we onze twaalfde adulte Milosadder (**Macrovipera schweizeri**). Aangezien we al meer dan voldoende biometrische gegevens hebben verzameld en foto's genomen, vinden we het niet meer noodzakelijk om de adder te vangen! In onze Giagos Taverne gaan we om 17:40u een kleine snack eten om vervolgens de huurauto in te leveren. De eigenaar Nikos gaat voort op ons gezegde dat er niets aan de wagen beschadigd werd, controleert niet of we correct hebben bijgetankt en vraagt zelfs niet waar we de auto geparkeerd hebben. Blijkbaar gebeurt alles hier in vertrouwen en dat geeft een prettig gevoel.

Om 21:00u zitten we voor de laatste keer op ons vertrouwd terras en maken dagverslag. Vanavond geen nachtelijke zoektocht (spijtig want het regent nog steeds hevig) en om 22:00u gaan we slapen.

Zaterdag 19 mei 2007

Het regent nog steeds als we om 7:00u opstaan. We maken toilet, vullen onze reistas en handbagage verder aan en tegen 8:45u ontmoeten we hoteleigenaar Petros, die ons naar de luchthaven brengt. Nu is er toch wel enige douane-controle van de bagage. Freddy moet de adderhaak uit zijn bagage tonen (deze hebben we uiteindelijk niet uitgetest, ter voorbereiding van de Peru-reis). Bij de doorlichting vond de douane dat de haak op een geweer leek!

Om 9:55u stijgen we op richting Athene, waar we 40min later landen. We moeten ook nu van vliegtuig veranderen, dus moet de bagage worden opgehaald. Aangezien onze vlucht naar België pas vertrekt om 20:30u, brengen we de dag door met lezen, winkels bekijken, eten en slapen. Al bij al gaat de tijd - tegen onze verwachting in - redelijk goed voorbij en om 20:40u stijgen we op, voor de drie uur durende vlucht naar Brussel. Hier worden we opgewacht door Stephan (de vroegere buurman van André) die Freddy en André afzet in respectievelijk Kontich en Zoersel.

Het is een ontzettend interessante herpetologische reis geweest, die ook duidelijk heeft aangetoond dat er in Europa nog prachtige amfibieën en reptielen kunnen geobserveerd en bestudeerd worden.

6. BIOMETRISCHE GEGEVENS.

Hiernavolgend wordt per soort in tabelvorm, een samenvattend overzicht gegeven van onze herpetologische notities. Waar de omstandigheden dit toelieten, werd het waargenomen dier gevangen om biometrische notities (lengte, gewicht, geslacht, enz...) te verzamelen.

Onder elke tabel geven we een summier toelichting van onze notities betreffende habitat, gedrag en andere vermeldenswaardigheden. Waar nodig en relevant, worden in een korte toelichting ecologische literatuurgegevens toegevoegd. Om de vlotheid van het lezen in dit reis-rapport te bevorderen, wordt niet naar de literatuurbron verwezen. De meeste informatie is afkomstig uit de reeks "Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas". (zie verder punt 8. Literatuur). In punt 9 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte afkortingen. Gelet op het verzoek voor geheimhouding (cfr punt 2.3.), zijn de vindplaatsen in de hiernavolgende tabellen vervangen door "Milos".

6.1. Amphibia

6.1.2. Ranidae

PELOPHYLAX spec?										
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	KRL mm	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS	AUD				
Milos	10/05	15:52	-	1	-	-	-	adult	-	-
Milos	10/05	15:55	-	-	-	2	♂	adult	-	-
Milos	11/05	14:05	-	-	-	1	♂	adult	-	-
Milos	13/05	23:00	-	1	-	-	-	adult	-	-
Milos	14/05	17:30	-	1	-	-	-	adult	-	-
Milos	17/05	07:15	-	1	-	-	-	adult	-	-
Milos	18/05	16:02	-	-	-	3	♂	adult	-	-

In 2006 kon HYLTA deze kikkersoort nog aantreffen op twee verschillende plaatsen (de huidige 2007-poel was hen niet bekend). Wij hebben die twee plekjes via hun GPS notities gecontroleerd en de soort er niet aangetroffen. Die poeltjes staan overigens kurkdroog.

Deze meerkikker komt op Milos volgens Ronald Laan, Göran Nilson en Claes Andrén in 2007 nog slechts op één plaats voor. Wij hebben die poel met nog amper 15cm water meermaals bezocht, zowel overdag als 's nachts, om enig idee te bekomen van het aantal aanwezige dieren. Het zijn zeer schuwe kikkers, die bij de allerminste beweging onderduiken. Wij krijgen zelfs de kwakende dieren niet te zien, want ze roepen - goed beschut - vanuit de begroeiing.

Uit onze waarnemingen durven we besluiten dat de populatie amper nog uit 3 dieren bestaat. Het is verheugend dat het de laatste dagen van ons verblijf, hevig begint te regenen, zodat het water zeker met 50cm stijgt.

We stellen ons wel meermaals de vraag: als er geweten is dat dit de laatste kikkers zijn van een nieuwe soort voor de wetenschap, waarom worden er dan geen beheersmaatregelen genomen. Er zou bijv. 15m³ water kunnen gekocht worden, deze via een watertank-vrachtwagen laten aanvoeren en laten uitgieten in de poel !?!

Wij vernemen nu (juni 2007) dat na wetenschappelijk onderzoek, met zekerheid is gebleken dat het hier een nieuwe soort Meerkikker betreft. Zijn naam is ons bekend, maar het desbetreffende artikel moet nog gepubliceerd worden. En er wordt ons gevraagd die naam niet te vernoemen in ons rapport.

6.2. Reptilia

6.2.1. Gekkonidae

HEMIDACTYLUS TURCICUS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL prim	SL sec	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS							
Milos	11/05	13:50	-	2	-	-	adult	-	-	-	-	-
Milos	12/05	12:45	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-
Milos	12/05	13:02	1	-	-	-	subadult	75	36	39	-	1,3
Milos	12/05	13:04	-	2	-	-	subadult	-	-	-	-	-
Milos	13/05	14:45	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-
Milos	13/05	14:47	2	-	-	♀	adult	-	-	-	-	-
Milos	14/05	09:37	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-

Uit onze waarnemingen blijkt dat: (1) de Europese tijtjak op Milos eerder een vochtige habitat prefereert, we vinden de soort nabij water of in een vochtige omgeving/begroeiing; (2) we meer Naaktvingergekko's (147) observeren dan Europese tijtjaks (10).

Het is een algemene soort op de eilanden in de Middellandse Zee en langs de Europese en Afrikaanse kusten hiervan. De adulte dieren hebben een range van verschillende roepjes en geluidjes, die in "sociale" situaties gebruikt worden. Ook bij het vastnemen door de mens, maken zij een piep-geluidje.

Hoewel zijn splitpupil zou kunnen doen vermoeden dat deze gekko enkel nachtactief is, is dit niet het geval. Hij houdt ervan om zich in de in de eerste zonnestralen op te warmen. Het is een cultuurvolger en in meerdere landen een graag geziene insectenverdelger op de huismuren.

Kenmerkend voor deze gekko is dat het wijfje al na 6 maanden geslachtsrijp is. Ze produceert drie legsels per jaar van elk twee eitjes (bij ons drachtig wijfje van 13 mei zijn haar twee eitjes zijn goed zichtbaar door haar transparante buikhuid). De eitjes worden onder stenen, in spleten of gewoon in de bodem gelegd. Hieruit worden na 6 à 8 weken de jongen geboren, met hun kenmerkende zwart-wit gebandeerde staart. Ze zijn dan ongeveer 40mm groot. Adulten kunnen een totale lengte bereiken van 80 à 110mm.

Lacerta trilineata hansschweizeri komt op Milos voor als een endemische soort. Het is een zeer sterke en bijterige hagedis. Het enige mannetje dat wij kunnen vangen, heeft een totale lengte van 310mm en is nog klein te noemen, daar ze tot 500mm groot worden. De Reuzensmaragdhagedis vertoont qua grootte, gedrag en levenswijze, een sterke overeenkomst met de Parelhagedis (*Lacerta lepida*) in West-Europa.

Kenmerkend voor de ondersoort "hansschweizeri", is het ontbreken van de groene basiskleur in vergelijking met soortgenoten op de Balkan. Met zijn krachtige kaakspieren bijt hij naar alles in zijn omgeving (een beet in je vinger is bijzonder pijnlijk hé Freddy). Op zijn menu staan muizen, kleine slangen en soortgenoten.

Het wijfje legt (afhankelijk van haar ouderdom) tussen de 7 à 14 eieren, die na ongeveer 12 weken uitkomen. De pasgeborenen zijn dan 80 à 110mm groot.

PODARCIS MILENSIS												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL prim	SL sec	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS							
Milos	10/05	08:32	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	10/05	08:35	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	10/05	09:50	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	10/05	10:17	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	10/05	13:18	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	11/05	08:00	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	11/05	09:00	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	11/05	10:50	-	1	-	♀	adult	-	-	-	-	-
Milos	12/05	07:52	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	12/05	10:20	1	-	-	♂	adult	158	62	31	65	5,6
Milos	12/05	13:05	-	1	-	♀	adult	-	-	-	-	-
Milos	13/05	10:55	-	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	13/05	15:41	1	-	-	♀	-	-	-	-	-	-
Milos	14/05	10:15	1	-	-	♀	adult	117	53	64	-	3,0
Milos	14/05	11:30	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	15/05	18:41	1	-	-	♂	adult	145	62	13	70	5,4
Milos	17/05	10:47	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-

De Miloshagedis (*Podarcis milensis*) is een endemische hagedissensoort. Mannetjes zijn herkenbaar aan de zwarte pigmentering van kaak en keel op een blauwe, gele of groene ondergrond en aan de resp. ocellen op de flanken. De vlekentekening op keel en buik is werkelijk prachtig en specifiek voor de mannetjes. Wijfjes zijn minder mooi van kleur. De soort kan tot 210mm groot worden.

Deze hagedis is een uitgesproken zonneklopper en wij treffen de dieren de hele dag actief aan (zelfs bij temperaturen van 32°C in de schaduw). Hun voorkeur gaat uit naar de kustregio's, waar steenpartijen en stapelmuurtjes duidelijk worden geprefereerd. Het zijn razendsnelle spurters van het ene naar het andere struikje en hen dan vangen is onbegonnen werk. Hiervoor moet je een exemplaar aantreffen, dat nog niet opgewarmd is (dus 's morgens vroeg). Of een dier dat je verrast bij het omdraaien van een steen of die zich in open veld bevindt en die je in zijn vlucht "zichtbaar" kan volgen, om hem dan in te sluiten en te vangen.

De Miloshagedis is een buitenbeentje wat voortplanting betreft. Wijfjes hebben een zeer klein legsel van 1 à 3 eieren, die bovendien opvallend groot (17mm) kunnen zijn. Kenmerkend is dat zij al na 9 à 12 maanden geslachtsrijp zijn (onze hagedissen zijn dit pas na 2 à 3 jaar).

6.2.3. Scincidae

ABLEPHARUS KITAIBELII												
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL			SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL prim	SL sec	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS							
Milos	10/05	13:25	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	10/05	14:35	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	11/05	08:20	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	13/05	10:45	-	1	-	-	adult	92	45	47	-	1,2
Milos	14/05	18:35	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	14/05	18:50	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	14/05	19:40	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Milos	15/05	09:15	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-

Uit onze notities blijkt deze skinkensoort niet zeldzaam te zijn op Milos. Met zijn totale lengte van 100 à 130mm, is hij één van de kleinste Europese hagedisjes. Ondanks hun zeer korte pootjes, kunnen ze zich behendig en bovendien zeer snel verplaatsen via kronkelende bewegingen van hun lichaam. Het is een schuwe, dagactieve soort, die zich uitstekend weet te verschuilen in de droge strooiselzone van grassen en struiken. Het is de enige hagedis die geen oogleden heeft en vandaar ook zijn (naar slangen verwijzende) naam "Slangen oogskink".

Als je deze reptielsoort niet kent, zal je ze wellicht amper of nooit waarnemen in de natuur. De skinkjes - met afmetingen van een grote aardworm - weten op uiterst behendige wijze te verdwijnen onder stenen, in de grond, tussen het gras, enz... Als je er een in de hand wil bestuderen, moet je geluk hebben. Het is pas als ze op een kale ondergrond wegluchten, dat je vangkansen naar 100% succes stijgen.

6.2.4. Colubridae

ZAMENIS SITULA														
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	Ve	Sc	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS	VV								
Milos	16/05	09:21	1	-	-	-	adult	671	544	127	276	117	53	

Onze ervaring is dat je voor het waarnemen van deze soort, volledig afhankelijk bent van "puur geluk". En we krijgen hiervoor groot gelijk van de herpetologen Göran Andrén en Claes Nilson. We hebben hen hier op Milos ontmoet en ook een lang en aangenaam gesprek gehad.

In 2006 had HYL A één exemplaar kunnen waarnemen. We gaan zeer intensief op de aangegeven plek en de directe omgeving zoeken, maar zonder succes. We krijgen wel een degelijke indruk van haar habitat.

Wat zijn we - tijdens de zevende dag van ons verblijf - dan ook super enthousiast met de uiteindelijke observatie van een Luipaardslang. Ons exemplaar is een adult mannetje met een totale lengte van 670mm. Het zijn wel de wijfjes die het grootst (tot 1m) kunnen worden. Ons exemplaar houdt zich (om 9:21u) schuil onder een ijzeren golfplaat en we zien nog juist het uiteinde van haar staart in de grond verdwijnen. Maar éénmaal we een roodgekleurde slang of staart zien, staan we op scherp en is er voor het betrokken dier geen ontkomen aan ...

Volgens de literatuur is het een dagactieve soort, met een voorkeur voor activiteit tussen 7:00u en 10:00u 's morgens. Ondanks het warme Middellandse Zeeklimaat, houdt de Luipaardslang een winterslaap van november tot februari.

NATRIX NATRIX SCHWEIZERI														
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	Ve	Sc	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS	VV								
Milos	10/05	10:32	1	-	-	-	-	adult	436	436	71*	183	47*	41
Milos	10/05	10:50	-	-	-	1	-	adult	-	-	-	183	47*	-
Milos	16/05	09:10	1	-	-	-	-	-	(hervangst van 10/05 10:32u)					
Milos	16/05	09:12	1	-	-	-	-	-	585	456	129	205	104	59
Milos	17/05	10:20	1	-	-	-	-	-	626	513	113	166	115	50

Op Milos is de Ringslang (*Natrix natrix schweizeri*) niet alleen endemisch maar ze is bovendien nog zeer zeldzaam. Onze vreugdekreten zijn waarschijnlijk tot ver te horen, want wij kunnen zowel een normaal, als een zwartgekleurd (melanistisch) exemplaar in de hand bestuderen. Daarenboven wordt de eerste zwarte ringslang 6 dagen later hervangen in de directe omgeving. Opmerkelijk is dat bij twee Ringslangen, die verscholen liggen onder een ijzeren plaat, de staart is aangevreten. Aangezien het onder deze platen krioelt van de veenmollen, is ons sterke vermoeden dat de veenmollen hiervan de oorzaak zijn.

Ringslangen zijn op Milos eerder klein (in vergelijking met Europa) en bereiken maar een totale lengte tussen de 600 à 700mm (onze 3 exemplaren varieerden tussen de 510 en 630mm). Er zijn twee Griekse herpetologen die wetenschappelijk onderzoek uitvoeren op deze kleurvorm via een onderhuids ingebrachte chip.

Uit onze notities kunnen we 2 bijzonderheden citeren:(1) van het eerste gevangen dier vinden we in de omgeving een oude vervelling, cfr dezelfde staartbeschadiging en hetzelfde aantal buik- en onderstaartschilden (2) we verrichten na zes dagen een vangst van de eerste gevangen Ringslang!

TELESCOPUS FALLAX														
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	Ve	Sc	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS	VV								
Milos	10/05	22:15	1	-	-	-	-	adult	442	374	68	225	56	17
Milos	11/05	13:20	-	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-	-

Ondanks al onze intensieve zoektochten zowel overdag als 's nachts, zijn we er maar in gelukt om één Katslang te vangen. De tweede notitie betreft een (oud) verkeersslachtoffer, dat reeds dagen geleden is overreden.

Ons levend exemplaar ligt 's nachts op de asfaltweg, gelukkig langs de zijkant, zoniet was de kans groot dat we het zelf zouden overreden hebben. Haar kleuren gaan volledig op in deze van het asfalt en geven in het licht van de koplampen van de auto, eerder de indruk een takje te zijn. Maar we weten uit ervaring zeer alert te moeten zijn met "takjes" op het asfalt!

Telescopus fallax is een schuwe en zeer geheimzinnige nachtactieve soort. Ze komt voor in een grote verscheidenheid van biotopen en wordt ook dicht bij menselijke bewoning aangetroffen.

De meeste dieren zijn amper 750mm groot hoewel ze uitzonderlijk een lengte van 1m kunnen bereiken. Ons exemplaar was 440mm lang. Kenmerkend voor alle gifslangen in Europa is de splitpupil. De Katslang is een schijngifslang, haar giftanden staan achteraan in de bek staan ipv vooraan. Hierdoor is ze niet gevaarlijk voor de mens.

6.2.5. Viperidae.

MACROVIPERA SCHWEIZERI														
VINDPLAATS	OBSERVATIE		AANTAL				SEX	LEEF-TIJD	TL mm	KRL mm	SL mm	Ve	Sc	GEW gr
	2007	UUR	HV	VO	VS	VV								
Milos	10/05	22:40	-	-	1	-	-	subadult	337	269	68	162	46	18
Milos	11/05	06:58	-	-	1	-	-	adult?	416	359	57	154	49	38
Milos	11/05	21:10	1	-	-	-	-	subadult	248	214	34	172	42	14
Milos	12/05	21:40	-	-	1	-	-	adult	440	379	61	143	45	48
Kipos	13/05	21:50	1	-	-	-	-	subadult	265	232	33	-	-	11
Kipos	13/05	22:03	1	-	-	-	-	adult	502	442	60	-	-	83
Milos	13/05	22:42	-	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-	-
Milos	14/05	19:45	-	-	-	1	-	adult	-	-	-	242	39*	-
Milos	15/05	20:31	-	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-	-
Milos	15/05	21:15	-	-	1	-	-	adult	-	-	-	-	-	-
Milos	16/05	22:01	1	-	-	-	-	subadult	-	-	-	-	-	-
Milos	17/05	21:38	-	1	-	-	-	adult	-	-	-	-	-	-
Milos	18/05	17:05	-	1	-	-	-	adult	-	-	-	-	-	-

Het hoofddoel van deze herpetologische reis was een observatie (in de hand) van de Milosadder, de Luipaardslang en de Katslang. Toen we onze nummer 1 - een subadult 2^e kalenderjaars addertje - en de nummer 3 - Katslang - reeds tijdens onze eerste nachtelijke zoektocht observeerden, was de reis al voor 100% geslaagd.

De Milosadder is een endemische soort en in voorkomen beperkt tot vier eilanden in de Westelijke Cycladen (Milos - Kimolos - Poliegos en Sifnos). Het is een gifslang met een bijzonder krachtig gif en zij is dan ook zeer gevaarlijk voor de mens.

Tot 1977 werd er een premie van 10 Drachmen toegekend voor elke gedode adder. Nu geniet de Milosadder totale bescherming en ook de lokale bevolking is tot besef gekomen dat het een unieke slangensoort is. Tijdens een wandeling maakte een inwoner er ons op attent, dat wij geen adders mochten vangen om ze stiekem mee naar het thuisland te nemen.

Specifiek onderzoek heeft aangetoond dat de populatie op Milos uit ongeveer 2.500 individuen bestaat. De grootste bedreigingen zijn de mijnontginning en het verkeer. Van de twaalf door ons waargenomen adders waren er 6 verkeersslachtoffers.

De Milosadder is een bewoner van het laagland, kan tot 1m groot worden en is vooral in het begin van de schemering actief. Al onze waarnemingen gebeurden tussen 20:30 en 22:00u!

De paartijd begint ongeveer eind april en duurt tot einde mei. Specifiek voor deze soort is dat ze slechts om de twee jaar (in juli) een legsel van 7-11 eieren voortbrengt. Na een incubatietijd van 30-40 dagen worden de jongen geboren, die dan tussen de 160 en 220mm groot zijn.

7. FOTO'S.

Bij het door de auteurs uitgeprint rapport, worden kleurfoto's toegevoegd op de laatste bladzijden.

Bij het PDF-rapport verwijzen we naar de diashow in de fotogalerij van onze website op www.freanonherping.be

8. LITERATUUR.

Arnold, E. and D. Oviden. 2002.

"A Field Guide to the Reptiles and Amphibians of Britain and Europe." pp. 288. London: HarperCollinsPublishers.

- Beutler, A. 1981.
"Cyrtoodactylus kotschy (Steindacher, 1870) - Ägäischer Bogenfingergecko." pp. 53-74. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band I Echsen (Sauria) I.* Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Beutler, A. and U. Heckes. 1986.
"Podarcis milensis (Bedriaga, 1882) - Milos-eidechse." pp. 142-154. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 2/II Echsen III (Podarcis).* Editor(s): W. Böhme. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Chondropoulos, B. 1986.
"A checklist of the Greek reptiles : I. The lizards."
Amphibia-Reptilia 7(3):217-235.
- Grillitsch, H. and B. Grillitsch. 1999.
"Telescopus fallax (Fleischmann, 1831) - Europäische Katzennatter." pp. 757-788. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/IIA Schlangen (Serpentes) II.* Editor(s): W. Böhme. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Gruber, U. 1981.
"Ablepharus kitaibelii Bibron und Bory 1833 - Johannisechse." pp. 292-307. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band I Echsen I.* Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akad. Verlagsgesellschaft.
- Joger, U. 1984.
"The Venomous Snakes of the Near and Middle East." pp. 115. Wiesbaden: Reichert (Beihafte zum Tübinger Atlas des Vorderen Orients, Reihe A, Naturw. 12).
- Joger, U. and G. Nilson. 2005.
"Montevipera xanthina (Gray, 1849) - Bergotter." pp. 43-59. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/IIB Schlangen (Serpentes) III Viperidae.* Editor(s): U. Joger and N. Stümpel. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Lotze, H. 1972.
"Doppelte Eiablage einer Milos-Ringelnatter (Natrix n. schweizeri)."
Salamandra 8(3/4):178-179.
- Kabisch, K. 1999.
"Natrix natrix (Linnaeus, 1758) - Ringelnatter." pp. 513-580. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/IIA Schlangen (Serpentes) II.* Editor(s): W. Böhme. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Nettmann, H. and S. Rykena. 1981.
"Lacerta trilineata Bedriaga 1886 - Riesensmaragdeidechse." pp. 100-128. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 2/I Echsen (Sauria) II.* Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.
- Nilson, G. 2005.
"Macrovipera schweizeri (Werner, 1935) - Kykladenviper." pp. 43-59. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/IIB Schlangen (Serpentes) III Viperidae.* Editor(s): U. Joger and N. Stümpel. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Nöllert, A. and C. Nöllert. 1992.
"Die Amphibien Europas." pp. 382. Stuttgart: Franck-Kosmos.
- Obst, F., N. Scerbak and W. Böhme. 2005.
"Elaphe situla (Linnaeus, 1758) - Leopardnatter." pp. 431-453. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band 3/I Schlangen (Serpentes) I.* Editor(s): W. Böhme. Wiebelsheim: AULA-Verlag.
- Ondrias, J. 1968.
"Liste des Amphibiens et des Reptiles de la Grèce."
Biol. Gallo-Hellenica 1:111-135.

Radspieler, C. and M. Schweiger. 1989.

"Die Levanteotter *Daboia* (Synonym *Vipera*) *lebetina* (Linnaeus, 1758). Teil 1: Taxonomische und ökologische Betrachtungen."
Herpetofauna 11(62):29-34.

Radspieler, C. and M. Schweiger. 1989.

"Die Levanteotter *Daboia* (Synonym *Vipera*) *lebetina* (Linnaeus, 1758). Teil 2: Lebensweise und Verhaltungen, Haltung, Zucht und Aufzucht in Gefangenschaft."
Herpetofauna 11(63):11-19.

Salvador, A. 1981.

"*Hemidactylus turcicus* (Linnaeus 1758) - Europäischer Halbfingergecko." pp. 84-107. In : *Handbuch Der Reptilien Und Amphibien Europas Band I Echsen (Sauria) I.* Editor(s): W. Böhme. Wiesbaden: Akademische Verlagsgesellschaft.

Zwinenberg, A. 1979.

"Biologie en status van de Levantijnse adder van de Cycladen, *Vipera lebetina schweizeri*."
Lacerta 37(9):138-146.

9. GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ALT	altitude
AUD	auditieve waarneming
GEW	gewicht
gr	gram
HV	handvangst
juveniel	1 ^e kalenderjaar dier
km	kilometer
KRL	kop-romplengte
m	meter
mm	millimeter
prim	primair – originele staart
Sc	subcaudalia – onderstaartschilden
sec	geregenereerd staartgedeelte
SL	staartlengte
TL	totale lengte
Ve	ventralia – buikschilden
VO	visuele observatie
VS	verkeersslachtoffer
VV	vervelling

10. OVERZICHTSTABELLEN.

10.1. Tabel 1: Checklist Amfibieën en reptielen

10.2. Tabel 2: Totaal aantal waarnemingen
